

Integratie van mensenrechten in het vak MAVO
- TESTVERSIE 25 aug. 2010 -

Inhoudsopgave

Vooraf: waarom dit pakket? Waarom MAVO verrijken met mensenrechten/kinderrechten?.....	1
THEMA: je oriënteren in je nieuwe klas en je nieuwe school.....	3
1. Kennismakingsactiviteiten.....	3
2. "Maatschappelijke vorming".....	4
3. School en schoolreglement.....	4
THEMA: mensenrechten/kinderrechten.....	6
www.vormen.org.....	6
THEMA: meisjes en jongens.....	6
1. Idee voor de aanbreng 1: omgekeerd sprookje.....	6
2. Idee voor de aanbreng 2: helden en heldinnen.....	6
THEMA: je oriënteren in de ruimte (kaartlezen,...).....	7
Mensenrechtenwandeling in je gemeente.....	7
THEMA: je oriënteren in de tijd (stamboom, bronnen,...).....	8
1. Piramidespel: de standenmaatschappij in het Oude Egypte (3000 v.C.- 800 v.C.).....	8
2. Onze hedendaagse samenleving: groepswork en stellingenspel.....	9
THEMA: gemeente, provincie, gewest/gemeenschap, land.....	16
Verkiezingen.....	16
THEMA: verkeer/mobiliteit (openbaar vervoer/fietser/voetganger/...).....	18
1. Puzzel openbaar vervoer.....	18
2. Fotojacht veiligheid schoolomgeving.....	19
THEMA: vrije tijd (toerisme, hobby's,...).....	19
1. www.enwijdan.be.....	19
2. Wereldkamp.....	19
THEMA: media (kranten/TV/GSM/internet).....	21
1. Internet, flirten en risico's.....	21
2. Jongeren in het nieuws.....	21
THEMA: wonen.....	22
Straatkinderen en thuisloosheid.....	22
THEMA: kledij/mode.....	24
1. Pesten.....	24
2. Kinderarbeid: kinderfabriek.....	25
THEMA: water.....	28
1. Dossier	28
2. Stellingenspel: waar sta jij?.....	29

Vooraf: waarom dit pakket? Waarom MAVO verrijken met mensenrechten/kinderrechten?

MAVO omvat steevast een onderdeel "mensenrechten". Leren opkomen voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind is een uitdrukkelijk ontwikkelingsdoel (zie kader). Maar ook alle andere ontwikkelingsdoelen van de "Dimensie maatschappij" vallen onder de noemer "mensenrechteneducatie".

Elk onderdeel van elk leven heeft immers te maken met mensenrechten. Door te ervaren wat mensenrechten betekenen voor hun eigen leven en dat van anderen, krijgen leerlingen inzicht in hun eigen identiteit, in hun relaties met anderen (in het gezin, op school,...) en in de maatschappij waarin wij leven. Begrip rond mensenrechten emancipeert, verhoogt het empathisch vermogen van leerlingen en spreekt hun zin voor solidariteit aan. Leerlingen die begrijpen waarom mensenrechten zo belangrijk zijn, zullen zich **weerbaarder en respectvoller** opstellen in de klas en in hun leven.

Redenen genoeg om aan mensenrechteneducatie te doen!

Het is ook perfect mogelijk om de verschillende thema's die in het vak MAVO aan bod komen, te benaderen vanuit mensenrechten. Elk thema moet tenslotte bekeken worden vanuit de 3 dimensies, nl. maatschappij, tijd en ruimte. En mensenrechten staan volledig in voor die eerste dimensie: **wie de thema's vanuit mensenrechten aanpakt, behandelt meteen de dimensie maatschappij!**

***Ontwikkelingsdoelen maatschappelijke vorming of geschiedenis en aardrijkskunde
- Eerste graad (B-stroom) -***

1. *De leerlingen kennen hun rechten en plichten in de school- en leefomgeving*
2. *De leerlingen leren hun eigen leefomgeving onbevooroordeeld observeren*
3. *De leerlingen leren respectvol omgaan met verschillende groepen in onze multiculturele samenleving*
4. *De leerlingen leren opkomen voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en de sociale rechtvaardigheid*
5. *De leerlingen leren kritisch zijn tegenover zichzelf, de medeleerlingen en het maatschappelijk gebeuren*
6. *De leerlingen leren besef hebben van verschillende rolverwachtingen jongens-meisjes en zich daar weerbaar tegenover op te stellen*
7. *De leerlingen leren rekening houden met andere opvattingen en hoeden zich voor vooroordelen*

Wat cruciaal is voor het behalen van al die ontwikkelingsdoelen, is dat leerlingen *ervaren* waar het over gaat. Bij mensenrechteneducatie telt niet de loutere kennis of het overbrengen van woorden. We moeten laten *voelen* wat mensenrechten betekenen. En MAVO is daar bij uitstek een geschikt vak voor. Als geen ander weten jullie hoe je jullie leerlingen kan meekrijgen in je verhaal: geen saaie lessen met duizenden woorden, maar de leerlingen zelf aan het werk zetten en de leerstof laten beleven.

We weten dat jullie leerlingen al op een positieve manier benaderen, zodat zij kunnen groeien in hun zelfvertrouwen na een vaak negatieve schoolgeschiedenis. Dit sluit helemaal aan bij de visie op mensenrechteneducatie die vormen vzw heeft. Met dit pakket willen we jullie gewoon nog wat meer ideeën aanreiken om de ook de leerstof zelf nog meer te verrijken vanuit mensenrechten. We bieden je vooral methodieken aan, veeleer dan inhoudelijke ideeën. Wij zijn er immers van overtuigd dat de inhoud (rond vooroordelen, kritische zin, weerbaarheid,...) ook via de vorm overgebracht kan en moet worden. De thema's die aan bod komen in MAVO lenen zich hier

uitstekend voor, zonder jullie daarom nog stapels werk op de hals te halen.

THEMA: je oriënteren in je nieuwe klas en je nieuwe school

Dit thema, dat aan het begin van het nieuwe schooljaar in het eerste leerjaar aan bod komt, is perfect voor het creëren van een "veilige omgeving", waarin iedereen (in haar/zijn eigenheid in de grote diversiteit van de klasgroep) zich gerespecteerd en gewaardeerd voelt, haar/zijn mening durft te uiten, naar elkaar luistert en van elkaar leert.

1. Kennismakingsactiviteiten

1) stille kring

- samen met je leerlingen vorm je een kring
- vertel hen dat ze alfabetisch op voornaam moeten gaan staan, maar in volledige stilte (ze mogen dus niet aan elkaar vragen hoe ze heten)
- als iedereen stilstaat, laat elke leerling zeggen hoe hij/zij heet
- laat eventueel elke leerling ook een alliteratie maken (genre "Gekke Gerrit") en ga dan weer de kring af

2) carroussel met voorstelling van elkaar

- jij doet mee om het aantal even te maken
- binnen- en buitenkring; 2 tegenover elkaar: elk beantwoordt de vraag die door jou voorgelezen wordt, dan schuift de binnenkring door met de klok mee en beantwoordt iedereen de volgende vraag, etc. Telkens wordt eerst ook de eigen naam gezegd.
- vragen
  - * wat is jouw favoriete muzikant/muziekgroep/muziekgenre?
  - * wat is jouw lievelingsfilm/TV-programma?
  - * hoe komt het dat je hier (in deze gemeente, in dit land) woont?
  - * welk land zou jij heel graag eens bezoeken?
- zittend in de kring: we gaan iedereen af met de vraag "wie weet er iets over x"

3) ik ook

- jij doet mee
- iedereen zit in de kring, er is 1 stoel te weinig
- iemand staat in het midden en zegt iets over zichzelf (vb.: ik heb een hond)
- iedereen die ook een hond heeft, roept dan "ik ook" en moet op een vrijgekomen stoel gaan zitten
- wie geen stoel meer heeft, gaat in het midden staan en zegt iets over zichzelf, etc.
- *debriefing*: was dit leuk, vond je dit moeilijk, waren er veel verschillen of meer gelijkenissen,... met link naar uniek zijn van elke mens maar tegelijkertijd ook hoe er meer is dat ons bindt dan ons van elkaar onderscheidt, en zo link naar concept van mensenrechten (menswaardigheid, universaliteit)

4) enquête

- opdracht: we gaan onze klas voorstellen aan de buitenwereld; iedereen mag een eigen vraag verzinnen om aan klasgenoten stellen (iedereen loopt rond); daarna mag iedereen zijn/haar "onderzoekresultaten" voorstellen aan de groep ("x% van de leden van het jongerenteam vindt y,

waarbij het interessant is op te merken dat het vooral de jongens (of de jongsten, of de zwaartherigen, of de brildragers, of...) waren die z vonden")

- voorbeeldvragen: heb je een lief, kat of hond, melkchocolade of fondant, tekenen of rekenen, hoeveel broers/zussen heb je, hoe oud ben je, in welke maand ben je jarig,...

2. "Maatschappelijke vorming"

Maak een kring (zittend)(ga zelf ook in de kring zitten). Stel de vraag: "maatschappelijke vorming" - wat is dat volgens jullie?"

Enkele mogelijke richtvragen om het gesprek op gang te trekken/houden:

- Waar denken jullie aan bij het begrip "maatschappelijke vorming"
- Wat is de "maatschappij"? Wie speelt daar een rol in?
- Op welke vlakken van de maatschappij moeten jullie dan "gevormd" worden?
- Wat verwacht je van dit vak?

Schrijf de ideeën van de leerlingen op het bord in een ideeënwolk. Daarna groepeer je samen met de leerlingen de bij elkaar horende ideeën.

Op basis van deze verwachtingen geef je feedback aan de leerlingen:

- hoe MAVO te maken heeft met je leren oriënteren in tijd, ruimte en maatschappij
- welke thema's komen inderdaad aan bod en wanneer
- wat komt er niet aan bod in dit vak maar wel in andere vakken (namelijk moraal/godsdienst, biologie,...) of in andere jaren
- welke thema's hebben de leerlingen niet aangekaart maar staan wel op het programma
- welk(e) thema('s) zou je willen en kunnen toevoegen aan het programma (mogelijk in plaats van een ander thema), en verwacht je bij de voorbereiding hulp van de leerlingen (of een werkgroepje), en welke hulp dan

Zo krijgen de leerlingen een overzicht van wat hen te wachten staat in jouw vak, eventueel over de verschillende jaren heen, met de verbanden tussen de verschillende thema's en een inkadering in een groter geheel. Dit vergemakkelijkt de verwerking van de leerstof op voorhand al een beetje. De gezamenlijke brainstorm over hun verwachtingen (en jouw reactie daarop) verhoogt ook de kans dat MAVO "gedragen" wordt door je leerlingen.

3. School en schoolreglement

3.1 Organigram van de school maken

Verdeel de klas in groepjes (laat ze zelf kiezen of pas een verdeelmethodiek toe). Laat elk groepje even overleggen over de vraag "wie maakt er allemaal mee school" en hen per groep rapporteren naar de klasgroep. Hou op het bord bij welke actoren allemaal genoemd worden (namen of functies). Overloop met de klas welke actoren samengenomen kunnen worden.

Iedereen mag dan een actor kiezen (eventueel per 2 of 3, afhankelijk van het aantal actoren) en er een portret van tekenen (of fotograferen, schilderen,...) op een A4.

Breng alle portretten samen en hang ze, in overleg met de klas, in de juiste "volgorde". Schrijf onder elk portret de juiste functie en overloop voor welke vragen of problemen ze waar terecht kunnen.

3.2 De school en ik

Probeer er eens achter te komen hoe jouw leerlingen tegenover de school staan, terwijl je je leerlingen ook al aan het denken zet over alle aspecten van "school" (naast het organigram). Laat hen per 2 (of 3, bij oneven aantal) enkele korte rollenspelen spelen (situaties uitbeelden). Zeg dat ze even moeten terugdenken aan hun ervaringen in de basisschool. Elk groepje van 2 of 3 leerlingen mag dan tegelijkertijd de volgende situaties spelen (laat de leerlingen om beurten een herinnering opperen binnen hun groepje). Spreek een (luid) geluidssignaal af dat het einde betekent van elk rollenspel en waarna jij de volgende opdracht geeft. Jij loopt ondertussen rond in de klas om de sfeer op te snuiven en hier en daar op te vangen wat voor soort situaties uitgebeeld worden.

- een situatie waarop je blij reageerde op school (geef een voorbeeld maar maak duidelijk dat iedereen een eigen herinnering moet uitbeelden, dat dit dus maar een voorbeeld is: "je kreeg van je meester te horen dat je tekening keimooi was: jij speelt de meester, je klasgenoot speelt jou")
- een situatie waarop je boos reageerde op school (vb.: "door een valse truc van een klasgenoot van jou werd je er vals van beschuldigd een GSM gestolen te hebben: jij speelt de directeur die je beschuldigt, je klasgenoot speelt jou")
- een situatie waarop je droevig reageerde op school (vb.: "je kreeg te horen van de groene leerkracht dat iemand van school zelfmoord gepleegd heeft: jij speelt de groene leerkracht, je klasgenoot speelt jou")
- een situatie waarin je bang werd op school (vb.: "je werd een keer opgewacht na school door een bende uit het middelbaar: jij speelt de pester, je klasgenoot speelt jou")

Laat elk rollenspel maar enkele minuten duren (nadat je telkens even de tijd hebt gegeven om na te denken welke herinnering ze kiezen) en maak telkens een duidelijk einde aan elk rollenspel. Het zou kunnen dat de emoties hoog oplopen: geef hier de ruimte voor maar waak ervoor dat de veiligheid niet in het gedrang komt. Hou zeker een debriefing (klasgesprek) aan het einde van deze oefening, waarbij de leerlingen mogen vertellen hoe ze alles ervaren hebben. Als je aanvoelt dat het nodig is, hou dan ook een debriefing tussendoor, na een bepaalde situatie die tot onrust of veel animo heeft geleid, in plaats van enkel op het einde.

3.3 Schoolreglement

Verdeel de leerlingen in groepjes (laat ze zelf kiezen of pas een verdeelmethodiek toe). Vraag hen om een 3- of 4-tal regels te verzinnen voor het schoolreglement, o.a. gebaseerd op de herinneringen die ze net uitgebeeld hebben. Geef hen de tijd om binnen hun groepje hun ervaringen en herinneringen uit te wisselen (dit is ook een kennismakingsactiviteit). Laat ieder groepje rapporteren; hou de verschillende regels bij op het bord (en groepeer ondertussen al).

Deel een exemplaar van het schoolreglement uit (voorzover ze dat nog niet in hun bezit hadden) en overloop het. Leg verbanden met de regels die de klas zelf had uitgedokterd. Bespreek vooral

het waarom van de regels.

Leg het verband tussen hun rechten en plichten als leerling enerzijds en de rechten van de mens en het kind anderzijds. Licht toe dat beperkingen op mensenrechten (waaronder kinderrechten) altijd mogelijk zijn, maar dat er een goede reden voor moet zijn. Maak eventueel de overstap naar het volgende thema, nl. mensenrechten/kinderrechten, of geef aan wanneer dit thema uitgebreid aan bod zal komen in jouw les.

THEMA: mensenrechten/kinderrechten

www.vormen.org

vormen vzw heeft honderden werkvormen/methodieken om het thema mensenrechten, waaronder kinderrechten, aan te brengen in de les. Zie www.vormen.org !

[wordt nog uitgebreid: kinderrechtentekeningen (met lestips), behoeften/rechten-spel, gezelschapsspel kinderrechten,...]

THEMA: meisjes en jongens

1. Idee voor de aanbreng 1: omgekeerd sprookje

Lees een bekend sprookje (zoals Assepoester) voor, maar maak van elke "zij" een "hij" en omgekeerd. Peil bij de leerlingen of ze doorhebben wat er veranderd is aan het sprookje (je hoeft het niet volledig voor te lezen). Mogelijke richtvragen:

- Wie vond het een mooi sprookje? Wie niet? Waarom?
- Vond je dat er iets ongewoons was?
- Wanneer had je door dat er iets aan de hand was? Geef eens een voorbeeld?

Bespreek de man/vrouw-stereotiepen:

- Welke eigenschappen en activiteiten zijn volgens jullie "typisch" voor mannen, welke voor vrouwen?
- Ken je voorbeelden van zulke mannen en vrouwen?
- Ken je tegenvoorbeelden?

Leg uit wat stereotiepen zijn. Vraag aan je leerlingen om uit te zoeken welke eigenschappen biologisch te verbinden zijn aan mannen/vrouwen en welke veeleer uit gewoonte of om culturele redenen aan mannen/vrouwen toegeschreven worden. Bespreek welke invloed stereotiep denken kan hebben op de kansen van mannen/vrouwen.

Leg het verband met mensenrechten (gelijkheid) en kinderrechten (vb. onderwijs voor meisjes).

2. Idee voor de aanbreng 2: helden en heldinnen

Verdeel de klas in groepjes (laat ze zelf kiezen of pas een verdeelmethodiek toe) en vraag elke groep om een lijst te maken met 3 helden en 3 heldinnen (mensen die ze bewonderen: nog in

leven of niet, om welke reden dan ook).

Dit kan eventueel via een placemat (groepen van 4 of 5 leerlingen):

- Elke groep zit rond een "placemat" (groot blad papier met in het midden een kader en de rand errond verdeeld over het aantal leerlingen: elke leerling heeft zijn/haar eigen stukje voor zich om op te schrijven).
- Elke leerling mag eerst individueel enkele namen opschrijven van helden en heldinnen.
- Daarna vraag je aan de groepen om op basis van alle individueel opgeschreven namen 3 helden en 3 heldinnen overeen te komen. Die namen komen in 2 kolommen in het midden van de placemat te staan (1 kolom helden, 1 kolom heldinnen).

Elke groep schrijft onderaan elke kolom de eigenschappen en activiteiten van de helden resp. heldinnen die ervoor zorgen dat zij held resp. heldin zijn. Vraag aan alle groepen om hierover te rapporteren.

Bespreek de opgesomde eigenschappen en activiteiten: is er een duidelijk verschil tussen beide kolommen bij de verschillende groepen? Hoe zou dat komen? Zijn de eigenschappen en activiteiten "typisch" voor mannen/vrouwen of net niet?

Leg uit wat stereotiepen zijn. Vraag aan je leerlingen om uit te zoeken welke eigenschappen biologisch te verbinden zijn aan mannen/vrouwen en welke veeleer uit gewoonte of om culturele redenen aan mannen/vrouwen toegeschreven worden. Bespreek welke invloed stereotiep denken kan hebben op de kansen van mannen/vrouwen.

Leg het verband met mensenrechten (gelijkheid) en kinderrechten (vb. onderwijs voor meisjes).

THEMA: je oriënteren in de ruimte (kaartlezen,...)

Mensenrechtenwandeling in je gemeente

Stippel samen met je leerlingen een wandeling uit in je gemeente waarbij je stilstaat bij verschillende gebouwen, monumenten, straatnamen,.. in je gemeente die iets met kinderrechten te maken hebben.

Laat je leerlingen de verschillende plaatsen aanduiden op een kaart van de gemeente. Laat hen een route uittekenen waarbij ze langs al deze plaatsen passeren.

Je kan de leerlingen eventueel in groepjes enkele opdrachten bij elk van de aangeduide plaatsen laten uitwerken. Vervolgens kan je samen met je leerlingen deze wandeling maken, waarbij zij zelf de kaart lezen. Onderweg lossen zij de opdrachten op.

Je kan op elke plaats ook de bijhorende kinderrechtenkening ophangen.

Op www.vormen.org kan je de 17 kinderrechtenkeningen gratis downloaden.

Een ander mogelijkheid is om je leerlingen als gids te laten fungeren voor leerlingen van een andere klas. In dat geval kan je een folder maken voor de deelnemers, met de uitgestippelde route op kaart, een opsomming van de verschillende kinderrechten en de bijhorende opdrachten.

Enkele mogelijkheden:

- in de kerk, moskee (recht op vrijheid van godsdienst):

- opdracht: Noem 5 verschillende godsdiensten op
- cultureel centrum (recht om te genieten van kunst)
opdracht: Bekijk het CC jongerenaanbod en noteer 3 interessante voorstellingen/optredens
- in een school (recht op onderwijs)
opdracht: Noteer naam en adres van de school en zoek uit hoeveel leerlingen er zitten
- de bibliotheek (recht op informatie)
opdracht: Vraag na hoeveel leden de bibliotheek telt
- op het speelplein (recht op spel en vrije tijd)
opdracht: Neem een foto van het speelplein waarop jullie aan het spelen zijn
- lokale radiozender: recht op eigen mening
opdracht: Vraag na of zij ook speciale kinderprogramma's hebben en noteer de naam van het programma en de D.J.
- een buurthuis, een holebi- huis (recht op gelijke behandeling)
opdracht: Noteer 5 eigenschappen die de groepsleden gemeenschappelijk hebben
- oorlogsmonument (recht op bescherming tegen oorlog)
opdracht: Noteer 5 namen van mensen die gesneuveld zijn in de oorlog
- het gemeentehuis (recht op een nationaliteit)
opdracht: Vraag na hoeveel verschillende nationaliteiten er in jullie stad/dorp wonen
- de jeugdbeweging (recht om samen te komen met anderen)
opdracht: Noteer welke jeugdbewegingen er zijn in jullie stad of dorp
- het postkantoor, een internetcafé (recht op privacy)
- een groentewinkel (recht op gezonde voeding, water en onderdak)
- bij het politiebureau (recht op veiligheid)
- in het OCMW (recht op zorg)
- de Oxfam- wereldwinkel (recht op bescherming tegen uitbuiting)
- .....

TIP: Straatnamen kunnen je soms helpen om aansluiting bij een recht te vinden:
bv. Cardijnstraat/ Kerkstraat: recht op geloof, Schoolstraat: recht op onderwijs

THEMA: je oriënteren in de tijd (stamboom, bronnen,...)

Doelstellingen:

De leerlingen kunnen de Egyptische standenmaatschappij vergelijken met verschillende beroepen en de bijbehorende sociale status in onze hedendaagse samenleving.

De leerlingen kunnen uitleggen waarom bij ons nog steeds niet iedereen dezelfde kansen krijgt om zich volledig te ontplooien.

Leerlingen kunnen een kritische houding aannemen.

Leerlingen kunnen persoonlijke standpunten innemen tegenover een aantal stellingen die hen voorgelegd worden.

Activiteit

1. Piramidespel: de standenmaatschappij in het Oude Egypte (3000 v.C.- 800 v.C.)

Toon de leerlingen ter inleiding enkele afbeeldingen van het oude Egypte (Google- afbeeldingen: het oude Egypte) en vraag wat zij hierover al weten.

Teken op het bord de piramide van de Egyptische standenmaatschappij, met de benamingen van de 3 standen (zie schema).

Verdeel enkele kaartjes met daarop de verschillende beroepen:

- de farao (en zijn familie)
- de (top)ambtenaren
- de priesters
- de officieren
- handelaars
- schrijvers
- boeren
- ambachtslieden
- soldaten
- boeren

Laat leerlingen de kaartjes (afbeeldingen) op de juiste plaats in de piramide plakken.

Vraag hen telkens om te verklaren waarom ze een groep op een bepaalde plaats zetten. Vraag ook of ze elk beroep kennen en leg eventueel uit. Leg telkens uit waarom een groep op een bepaalde plaats staat en wat de kenmerken van een bepaalde groep zijn. Vertel dat doorheen de periode van het Egyptische Rijk de sociale structuren regelmatig wijzigden. (zie achtergrondinfo)

Vraag aan de leerlingen of wij ook nog zo'n sociale piramide hebben in onze samenleving en laat hen hun antwoord verklaren.

2. Onze hedendaagse samenleving: groepswork en stellingenspel

2.1 Beroepenkaartjes

Deel de leerlingen op in groepen van vier en geef elk groepje een pakketje beroepenkaartjes.

Laat de leerlingen de gekregen kaartjes ordenen volgens sociale status, m.a.w. welk beroep heeft het meeste aanzien? Het beroep met de hoogste sociale status leggen ze bovenaan, het beroep met de laagste sociale status onderaan. Het is belangrijk dat de leerling onderling overleggen.

Bespreek klassikaal en laat de leerlingen hun ordening motiveren.

2.2 Situatiekaartjes

Deel per groepje drie situatiekaartjes met bijhorende vragen uit. Geef de leerlingen de opdracht om deze situaties door te nemen en vervolgens de vragen al in groep te bespreken en kernwoorden noteren. Bespreek de vragen klassikaal

Nabespreking:

- Wat is je algemeen gevoel na het lezen van die situaties en de bespreking van de vragen?
- Heb je er al ooit bij stil gestaan dat zo'n situaties voor vele mensen werkelijkheid zijn? Wanneer dan?
- Vind je dat rechtvaardig? Waarom wel/niet?

2.3 Stellingenspel

Laat alle leerlingen in het midden van de klas plaatsnemen. Zeg hen dat je enkele stellingen gaat voorlezen en dat leerlingen die akkoord zijn aan de linkerkant moeten gaan staan, leerlingen die niet akkoord zijn aan de rechterkant gaan staan. Lees vervolgens de stellingen voor.

Laat de leerlingen na elke stelling uitleggen waarom ze voor een bepaalde kant hebben gekozen en laat hen elkaar overtuigen (indien nodig). Geef na elke discussie de leerlingen de kans om nog van

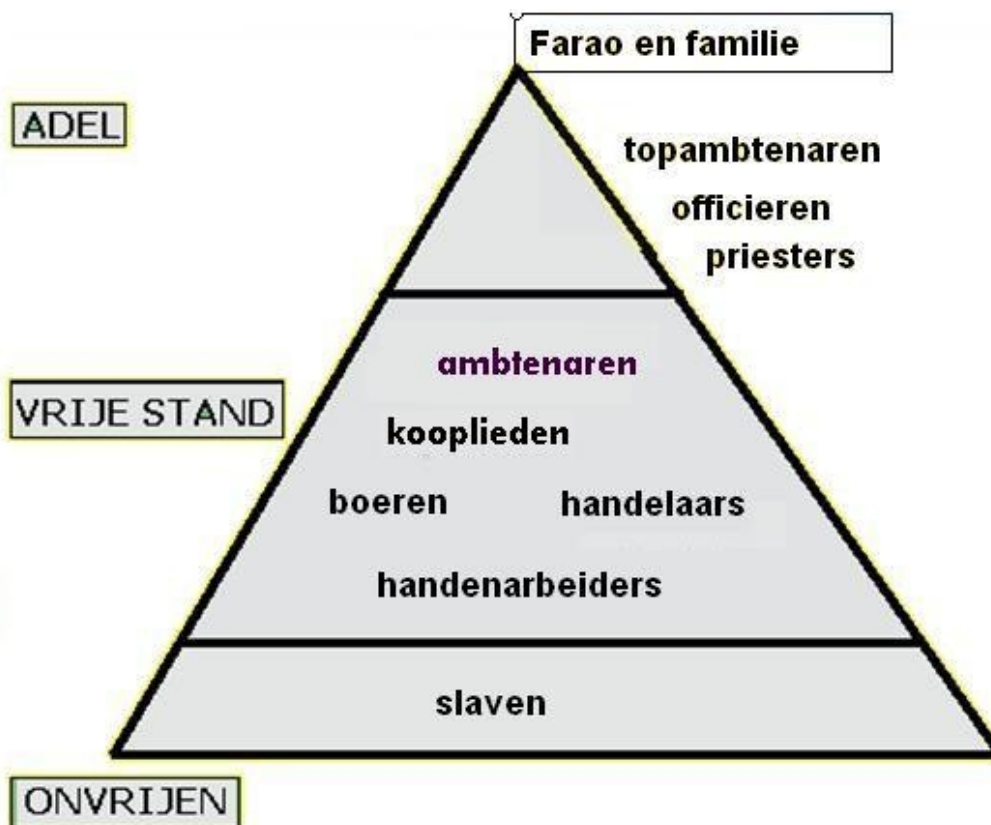
kant te wisselen.

Stellingen:

- Wie hard werkt, wordt daar altijd voor beloond.
- Iedereen krijgt dezelfde kansen.
- Armoede komt enkel voor in Afrika.
- Rijken moeten een deel van hun loon afstaan aan minderbedeelden

Achtergrondinformatie

De sociale piramide in het oude Egypte

Het Egyptische rijk in de Oudheid was sterk afhankelijk van de **farao**. Hij was de heer van het hele land en zijn functie werd gezien als goddelijk. Om Egypte te besturen riep de farao de hulp in van vertegenwoordigers of **ambtenaren**. De belangrijkste daarvan was de *vizier*. Eerst was er één vizier voor heel Egypte, maar Thoetmosis III verdubbelde die functie. Daardoor was er zowel in het noorden (in Thebe) als in het zuiden (in Heliopolis) een vizier. De vizier was het hoofd van alle bestuurlijke takken van Egypte en had functies zoals die van onze minister van oorlog, van binnenlandse zaken, van landbouw en van justitie.

De schatkist werd gespijsd door belastingen die betaald werden door de burgers. Ze werden belast volgens hun inkomen en het land moest metingen ondergaan, zodat er precies geweten was wat de kwaliteit van het land was en voor welke bebouwing het land het best geschikt was. De farao had ook land dat enkel eigendom was van hem. De burgers moesten hier gedwongen werken uitvoeren die van publiek belang waren (bijvoorbeeld m.b.t. de aanleg van kanalen).

Het beroep van **ambtenaar** was in het Oude Rijk niet erfelijk en ook de afkomst uit een bepaalde sociale klasse was niet noodzakelijk. **Boeren** die werkten voor privé- personen, voor de koninklijke heren of voor de tempels vormden de grootste bevolkingsgroep. Daarnaast waren er ook *staatsarbeiders* die werkten in de groeves en de mijnen.

Verder waren er ook nog **ambachtlieden**, vooral in de steden, zoals timmerlieden, wasvrouwen, bakkers, pottenbakkers, metselaars.

Ook waren er **kooplieden** en overzeese **handelaars**. Dit waren allen vrije mensen.

De laagste klasse werd gevormd door personen die gezien werden als eigendom van de koning, de tempels of van privé- personen. Zij werden niet echt beschouwd als **slaven**, maar eerder als dienaren. De mannelijke slaven waren vooral bestemd voor het werk op de velden en de vrouwelijke voor het werk rondom het huis. Voor zover geweten werden deze personen goed behandeld.

Aan het einde van het Oude Rijk ontstonden de eerste verschillen in de sociale klassen. Het beroep van ambtenaar werd erfelijk en de hoogste ambtenaren kregen een bepaalde adellijke rang toegekend door de farao. De adel verwierf meer privileges, zoals vrijstelling van belastingen, en hun leven werd luxueuzer. Voordelen en inkomsten werden ook verbonden met bepaalde priestertaken en de functies van de priesterklasse werden erfelijk. De tempels moesten niet langer belastingen betalen. De inferieure klassen kwamen hiertegen in opstand.

Doorheen de verdere historie van het Egyptische Rijk evolueerde dit altijd verder. De ene periode was er sprake van weinig tot geen privileges voor de hogere klassen, terwijl de sociale ongelijkheid in andere periodes dan weer groter werd.¹

Ongelijke kansen nu

Armoede is een vicieuze cirkel die je moeilijk kan verbreken, omdat problemen vaak samenhangen en elkaar versterken. Mensen die leven in armoede krijgen weinig kansen in het leven om uit die cirkel te geraken. Heel vaak wordt, door dit gebrek aan kansen, armoede ook doorgegeven van generatie op generatie. Zo zijn de meeste armen niet of laag geschoold. Sommigen kunnen onvoldoende lezen of schrijven bij schoolverlating. De situatie thuis stimuleert de kansen van de jongeren ook niet. Zo zijn er thuis vaak weinig mogelijkheden om te leren. De ouders kunnen niet helpen met het huiswerk, er is geen geld voor schoolgerief, geen plaats in huis om rustig huiswerk te maken, weinig steun door de thuisomgeving... Daarbovenop worden de kinderen op school vaak uitgelachen om hun kleding en hun leefomstandigheden.

De armsten gaan al snel werken en verlaten daarvoor de school. Omdat ze laaggeschoold zijn, vinden ze bijna enkel zwaar en laagbetaald werk of werken zelfs maar af en toe. Hierdoor hebben ze een onstandvastig inkomen dat vaak is samengesteld uit stukjes arbeidsinkomen, sociale zekerheidsgelden en vervangingsuitkeringen. Door hun lage inkomen, moeten ze op zoek gaan naar een goedkopere woning. Dit houdt natuurlijk ook in dat het vaak minder hygiënische woningen zijn die bovendien onveilig kunnen zijn. Die onhygiënische woonsituatie, gevaarlijke werkomstandigheden en onevenwichtig samengestelde voeding veroorzaakt sneller gezondheidsproblemen. Toch zullen deze mensen pas in laatste instantie naar de dokter gaan, uit angst en omwille van de financiële situatie.

Door die slechte levensomstandigheden en sociale uitsluiting leven die mensen voortdurend onder stress. Ze kunnen weinig ontspannen of vakantie nemen. Alles samen zorgt dit ook huishoudelijke spanningen. Het is dan ook moeilijk om uit die vicieuze cirkel te geraken. Armen voelen zich vaak angstig en onmachtig.

Deze vicieuze cirkel vinden we terug bij de generatiearmen, maar meer en meer mensen komen in deze situatie terecht. Zo ook mensen die langdurig werkloos zijn, alleenstaande ouders met kinderen, mensen met een pensioen waarmee ze niet of nauwelijks rondkomen, gehandicapten, vluchtelingen... Deze mensen kennen een onzeker bestaan en kunnen na verloop van tijd hun

---

¹ Naar: GRANDI OPERE (red.), *Wereldgeschiedenis, 1 Van de prehistorie tot het oude Egypte*, UTET SpA, 2007, p. 477-483

kinderen nog moeilijk een degelijke toekomst bieden.

De kans dat die kinderen later in dezelfde situatie terechtkomen, is dan ook niet klein. Zij krijgen immers weinig kansen doordat ze nu in die situatie zitten.²

Bijlagen

Beroepskaartjes

ADVOCAAT
LANDBOUW(ST)ER
KUISMAN/VROUW
NOTARIS
VUILNISMAN/VROUW
LEERKRACHT
BANKBEDIENDE
FABRIEK SARBEID(ST)ER
ZANGER(ES)
PRIESTER

---

² Reynders, N., Van Puymbroeck, M., VORMEN VZW, *RECHT-vaardig, menswaardig, Educatief pakket rond economische, sociale en culturele rechten*, internet, 2006, (<http://www.vormen.org/Rechtvaardig/downloads/RechtvaardigVolledig.pdf>)

Situaties

Lees de situaties in groep. Beantwoord daarna de vragen op de volgende bladzijde.

Situatie 1

Maria (32) is moeder van twee kinderen en gescheiden. Ze werkt in de horeca als opdienster en verdient daarmee een bescheiden loon. Ze werkt gemiddeld 8 uur per dag, ook in de weekends. Wanneer Maria thuiskomt, begint ze aan haar huishoudelijke taken. Daarmee heeft ze nog heel wat werk, zeker omdat ze geen man meer heeft die haar kan helpen. Ze heeft drie kleine kinderen. Gemiddeld is ze per dag toch zo'n 12 uur aan het werk. Maria heeft niet veel tijd meer voor hobby's. Ze is al blij als ze 's avonds eens een keertje tv kan kijken. Jammer genoeg heeft Maria ook daarvoor weinig tijd, want ze werkt bovendien vaak tot 's nachts. Voor de kinderen is dat ook niet ideaal, want zij zien hun mama hierdoor weinig. Ze hebben wel het geluk dat ze op een goede babysitter kunnen rekenen, al kost dit Maria natuurlijk heel wat. Tinneke, Maria's dochtertje, gaat bovendien binnenkort op schoolreis. Dat kost ook nog eens 15 euro extra! Maria krijgt het zweet al op het voorhoofd als ze er nog maar aan denkt.

Situatie 2

Hugo (40) is vader van twee kinderen en gelukkig getrouwd. Hij is manager in het bedrijf 'NICO', dat zich bezig houdt met de beurs. Hugo krijgt een mooi loon en hoeft zich dan ook nergens zorgen over te maken. Voor dat loon werkt hij gemiddeld 9 uur per dag. Op zondag hoeft Hugo niet te werken, op zaterdag werkt hij vaak wel wat extra in de voormiddag.

Hugo heeft heel wat hobby's. Op maandag gaat hij golfen en op dinsdag en donderdag gaat hij fitnessen. Woensdagavond is het gezinsavond, dan gaat hij samen met zijn vrouw en kinderen iets doen. Elke vrijdagavond gaat hij samen met zijn vrouw uit eten.

De vrouw van Hugo werkt ook, in een parfumerie, maar slechts parttime. Zij neemt de huishoudelijke taken en de zorg voor de kinderen op zich.

Hugo is heel trots op zijn kinderen. Ze doen het heel goed op school. Zijn oudste dochter zit op kot in Leuven en studeert er aan de universiteit. Haar kot is wel wat groter en duurder dan het gemiddelde kot, maar dat vond Hugo geen probleem. Als het haar helpt om beter te studeren, heeft hij dat er wel voor over.

Situatie 3

Afram en zijn vrouw Adia wonen in Ghana. Samen hebben ze vier kinderen. Afram is een cacao-boer en heeft dus een eigen cacao-boerderijtje. Samen met zijn vrouw werkt hij hier van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Wat zij daarmee verdienen, is afhankelijk van de oogst. Per kilo is dat ongeveer 1,10 euro, een prijs die is vastgelegd door de overheid. Zijn stuk grond is ongeveer 1,5 hectare groot, wat neerkomt op gemiddeld 600-650 euro. Dat wil zeggen dat zijn gezin per dag 2 euro ter beschikking heeft. Dat geld is amper voldoende om iedereen van voedsel te voorzien, dus is er geen geld om de kinderen naar school te sturen. Zij helpen hun vader zo veel mogelijk mee op de cacao-boerderij. Als de oogst mislukt door droogte of een insectenplaag is dit voor Afram en zijn gezin een ramp. Zij hebben dan geen inkomen.

Beantwoord de volgende vragen. Noteer enkel losse woorden.

- Hoe is de verhouding tussen het loon en het aantal uren van de mensen in de verschillende situaties

personen	aantal uren	loon

2) Hoe komt het dat de kinderen van Hugo een groot kot kunnen huren, terwijl de kinderen van Maria amper op schoolreis kunnen gaan en de kinderen van Afram niet eens naar school kunnen?

3) Hoe verklaar je het loonverschil als je weet dat Afram en Maria langer werken en toch minder verdienen dan Hugo?

4) Welk beroep zullen later de kinderen van Hugo hebben? Zullen ze een beroep uitoefenen dat eerder in onze top 5 lag of eerder bij de laatste 5? Waarom denk je dat?

5) Welk beroep zullen later de kinderen van Maria hebben? Zullen ze een beroep uitoefenen dat eerder in onze top 5 lag of eerder bij de laatste 5? Waarom denk je dat?

6) Welk beroep zullen later de kinderen van Afram hebben? Waarom denk je dat?

7) Ziet de toekomst er voor de kinderen van Maria en Afram beter uit dan de situatie waarin ze nu zitten? Verklaar.

Oplossingen

Oplossingen van de vragen bij de situaties. Let op, de leerlingen moeten dit niet allemaal noteren. Het is voor de leerkracht eerder een leidraad voor de bespreking achteraf.

1) Hoe is de verhouding tussen het loon en het aantal uren van de mensen in de verschillende situaties

personen	aantal uren	loon
Maria	12u/dag + weekend	Bescheiden loon
Hugo	9u/dag + zaterdagvoormiddag	Mooi loon
Afram	Van 's morgens tot 's avonds	Klein loon

2) Hoe komt het dat de kinderen van Hugo een groot kot kunnen huren, terwijl de kinderen van Maria amper op schoolreis kunnen gaan en de kinderen van Afram niet eens naar school kunnen?

Hugo heeft een job waarmee hij meer verdient. Hij heeft waarschijnlijk meer kansen gekregen om

hogere studies af te werken dan Maria, die een druk leven leidt als gescheiden vrouw. In Ghana zijn er veel ouders die geen onderwijs kunnen betalen voor hun kinderen.

3) Hoe verklaar je het loonverschil als je weet dat Afram en Maria langer werken en toch minder verdienen dan Hugo?

Hugo verdient waarschijnlijk meer omdat hij een hoger diploma heeft. Maria heeft een minder goed betaalde job en werkt ook in het huishouden, waarvoor ze niet betaald wordt. Afram heeft niet de middelen die wij hebben, bv. machines om sneller te werken.

4) Welk beroep zullen later de kinderen van Hugo hebben? Zullen ze een beroep uitoefenen dat eerder in onze top 5 lag of eerder bij de laatste 5? Waarom denk je dat?

De kinderen van Hugo zullen waarschijnlijk eerder een beroep uitoefenen uit de top 5 van de klas. Ze krijgen meer kansen om hun studies met succes af te ronden.

5) Welk beroep zullen later de kinderen van Maria hebben? Zullen ze een beroep uitoefenen dat eerder in onze top 5 lag of eerder bij de laatste 5? Waarom denk je dat?

De kinderen van Maria zullen harder dan de kinderen van Hugo moeten knokken om een beroep uit de top 5 te kunnen uitoefenen. Ze zullen minder kansen krijgen dan de kinderen van Hugo, dus is een beroep buiten de top 5 waarschijnlijker.

6) Welk beroep zullen later de kinderen van Afram hebben? Waarom denk je dat?

De kinderen van Afram zullen waarschijnlijk het beroep van hun ouders (of hun man) uitoefenen. Ze kunnen geen onderwijs volgen dus zullen ook niet kunnen lezen of schrijven.

7) Ziet de toekomst er voor de kinderen van Maria en Afram beter uit dan de situatie waarin ze nu zitten? Verklaar.

Het is niet onmogelijk dat de kinderen een betere toekomst zullen hebben, maar ze zullen zeker minder kansen krijgen. Afram kan zijn kinderen bijvoorbeeld niet naar school sturen en de kinderen van Maria zullen ook niet onbeperkt kunnen studeren. Zo moeten ze mogelijk zelf gaan werken om later hun eigen studies te betalen, waardoor ze minder tijd aan hun studie zullen kunnen besteden.

THEMA: gemeente, provincie, gewest/gemeenschap, land

Verkiezingen

Dit is een methodiek die mooi aansluit bij een les over democratie (gemeenteraadsverkiezingen, politieke partijen,...). Je leerlingen moeten begrijpen wat een "democratische" besluitvorming betekent.

Leg uit aan je leerlingen dat ze situaties voorgeschoteld zullen krijgen waarin er op een democratische manier een beslissing genomen moet worden. Verdeel je leerlingen in 4 tot 6 groepjes. Elke groep krijgt een kaartje met een verkiezingssituatie (zie verder). Zorg ervoor dat elke

verkiezingssituatie door minstens 2 groepjes behandeld wordt, zodat hun oplossingen achteraf vergeleken kunnen worden.

Sta klaar om vragen over termen e.d. te beantwoorden.

Dit kan eventueel met de yoghurtpotmethode: elke groep krijgt een yoghurtpot die verticaal in 3 vlakken geleverd is, nl. rood, oranje en groen. Leerlingen kunnen de yoghurtpot (in onderling overleg) draaien. Als het vlak dat naar het bord gericht is, GROEN is, betekent dit dat de groep in kwestie geen vragen heeft. Als het potje zo gedraaid is dat het vlak dat naar het bord gericht is ROOD is, betekent dit dat de groep onmiddellijk bijstand nodig heeft. ORANJE betekent dat er één of meerdere vragen zijn, maar dat je niet zo dringend hoeft te komen. Op deze manier kan iedereen rustig doorwerken zonder dat er geroepen hoeft te worden of dat er constant een vinger in de lucht gehouden moet worden.

Als de groepjes klaar zijn (na 15 à 20 minuten), mogen ze hun oplossing presenteren. Probeer onmiddellijk oplossingen voor gelijke verkiezingssituaties met elkaar te (laten) vergelijken. Stel telkens de volgende vragen:

- is de oplossing democratisch?
- heeft elke betrokkene de kans om zijn/haar keuze te uiten?
- is de oplossing eerlijk?
- verloopt de procedure geheim?
- weet iedereen die stemt waarvoor of voor wie hij/zij aan het stemmen is?

Hou een klasgesprek over de verschillende oplossingen. Pols naar hetgeen de leerlingen vinden en geleerd hebben. Hou een debriefing over de methodiek zelf.

De kaartjes met verkiezingssituaties

Situatie A

Op 20 november is het Kinderrechtendag. Jouw gemeente viert deze dag op het gemeentehuis. Alle scholen van de gemeente mogen meedoen aan het feest. Ook jouw school mag er iemand naartoe sturen. De leerlingen mogen beslissen wie dat wordt. Jullie zijn met 500 leerlingen in totaal. Hoe beslissen jullie op een democratische manier wie er naar het feest mag gaan om jullie school te vertegenwoordigen?

Situatie B

Jullie zijn lid van een zwemclub (met 60 leden in totaal). Er is 1 lid dat tot voorzitter van de zwemclub verkozen mag worden. Hoe beslissen jullie op een democratische manier wie voorzitter mag worden?

Situatie C

Jouw school organiseert een tekenwedstrijd. De leerlingen mogen kiezen wie de eerste, tweede en derde prijs krijgt. Er werden 50 tekeningen ingediend. Er zijn 300 leerlingen op school. Hoe beslis je op een democratische manier wie de 3 winnaars zijn?

Situatie D

Er woedt een hevige discussie op jullie school of leerlingen hun GSM mogen meebrengen naar school [of mogen aanzetten in de klas]. Sommige leerlingen vinden dat het moet kunnen, anderen vinden dat dat te veel zou afleiden en dat het oneerlijk is tegenover leerlingen die geen

GSM hebben. De directeur heeft beslist dat de leerlingen samen zelf mogen beslissen of het toegelaten wordt of niet. Er zijn 350 leerlingen op jouw school. Hoe beslissen jullie op een democratische manier of de GSM toegelaten wordt op school of niet?

Situatie E

Jullie klas heeft 500 EUR winst gemaakt in het kader van een mini-onderneming. Jullie klastitularis vindt dat jullie klas zelf mag uitmaken wat er met de winst gedaan wordt. Sommige leerlingen willen een feestje organiseren met lekker eten, anderen willen spelletjes aankopen voor tijdens de speeltijd, nog anderen willen de winst verdelen onder de leerlingen. Jullie klas bestaat uit 30 leerlingen. Hoe beslissen jullie op een democratische manier hoe de 500 EUR besteed wordt?

THEMA: verkeer/mobiliteit (openbaar vervoer/fietser/voetganger/...)

1. Puzzel openbaar vervoer

Fase 1: elke tafel maakt een eigen poster over een bepaald vervoermiddel

Verdeel de klas in van groepen van 5 leerlingen (probeer voor complementariteit in elke groep te zorgen). Elke groep zit rond een tafel en werkt rond een bepaald vervoermiddel:

- tafel 1: trein
- tafel 2: tram
- tafel 3: bus
- tafel 4: auto 4x4
- tafel 5: auto hybride

Elke tafel onderzoekt hoe ze met haar vervoermiddel een traject aflegt (leg het aantal personen en hun leeftijd vast: vb. 1 leerling van 13 jaar en 1 ouder van 40 jaar). Dit traject is hetzelfde voor alle tafels, moet volledig met elk vervoermiddel af te leggen zijn, en is best relevant voor jouw leerlingen (vb. vertrekpunt in de buurt van de school).

Elke tafel zoekt de volgende gegevens (via internet en materiaal dat jij klaarlegt of, als de tijd het toelaat, dat ze zelf bij elkaar zoeken door naar het station te gaan bijvoorbeeld)(deze lijst kan ook het resultaat zijn van een klassikale brainstorm):

- duur
- flexibiliteit (o.a. mogelijke dagen (vb. op zondag onmogelijk of veel moeilijker voor de trein), mogelijke vertrekuren,...)
- prijs (aankoopprijs voertuig, benzine/diezel, eventueel parking, ticket openbaar vervoer, mogelijke kortingen voor jongeren, abonnementsprijs,...)
- impact op het milieu (mag in algemene termen)
- impact op het reiscomfort (wat kan je tijdens het reizen nog doen, hoe comfortabel zit je (als je kan zitten),...)

Vervolgens maakt elke tafel een poster waarop de gegevens voor hun vervoermiddel aangebracht worden. Hoe creatiever, hoe liever (zorg voor stiften, tijdschriften, scharen, lijm,...)! Hang de posters zo ver mogelijk van elkaar op aan de muren van je klaslokaal (gebruik alle muren).

Fase 2: postertentoonstelling

Geef per tafel elke leerling een cijfer van 1 tot 5. Laat iedereen rechtstaan en vraag aan je leerlingen om per nummer een groep te vormen (alle groepjes worden dus volledig gemengd: in elke groep zou een vertegenwoordiger van elke tafel moeten zitten). Elke groep gaat aan een poster staan, en de leerling die meegewerkt heeft aan de poster in kwestie krijgt 5 à 10 minuten de tijd om uit te leggen wat er op zijn/haar poster staat. Vervolgens schuift elke groep door naar de volgende poster, waar in elke groep weer een andere leerling zijn/haar poster kan toelichten, enz.

Op die manier krijgen alle leerlingen alle opgezochte informatie mee en is ook elke leerling actief aan het woord (maar in kleine groep, wat laagdrempelig werkt). Door fase 1 zou elke leerling zich ook zeker genoeg moeten voelen om uit te leggen wat er gebeurd is aan zijn/haar tafel.

Fase 3: vergelijkingstabel en klasgesprek

Iedereen gaat weer zitten. Maak op bord een vergelijkingstabel tussen de verschillende vervoermiddelen (betrek de leerlingen hierbij: "wat kunnen we in de eerste rij schrijven?"). Vul de tabel klassikaal in. Voer een klasgesprek over openbaar vervoer "vs." auto's en hou een debriefing/evaluatie ("wat vonden jullie van deze postertentoonstelling?").

2. Fotojacht veiligheid schoolomgeving

Ga met je klas op wandel in de buurt van je school en laat je leerlingen foto's maken van verkeersknelpunten: plaatsen waar ze zich onveilig voelen, waar al ongelukken gebeurd zijn of riskeren te gebeuren,... Of laat een fototoestel (al dan niet wegwerp) doorgeven zodat elke dag een leerling of een groepje leerlingen 1 of 2 plekken kan fotograferen (spreek de datum af waarop het fototoestel of de fototoestellen terug in jouw bezit moeten zijn).

Ontwikkel de foto's of druk ze af en laat de leerlingen er een grote poster of een fototentoonstelling van maken (of maak er zelf één, als er geen tijd is). Bespreek klassikaal wat er op de foto's te zien is. Vraag naar oplossingen die ze zelf zien en begeleid de klas in het realiseren van oplossingen (vb. probeer via een placemat of een of meer stemrondes tot 1 bepaalde oplossing voor 1 of meer knelpunten te komen; bespreek dan met de leerlingen hoe ze hun oplossing kunnen waarmaken (vb. via de leerlingenraad, door een voorstel naar de politie of de gemeenteraad te sturen, door zelf de handen uit de mouwen te steken,...). Wees duidelijk over hetgeen de leerlingen mogen verwachten (zodat ze niet teleurgesteld worden over de traagheid van de gemeenteraad, bijvoorbeeld.)

THEMA: vrije tijd (toerisme, hobby's,...)

1. www.enwijdan.be

Deze spelletjeswebsite over kinderrechten is geschreven voor de 2e graad, maar kan (mits enige begeleiding) zeker ook in de 1e graad gespeeld worden. Je kan je gratis registreren en krijgt dan toegang tot het leerlingvolgsysteem en een volledige handleiding bij de website.

2. Wereldkamp

Doelstellingen:

- eigen stereotiepen en vooroordelen onderzoeken
- gelijkheid bevorderen

Vorbereiding: schrijf de (eventueel aangepaste) lijst van 12 jongeren op bord (zie verder)

Overloop met de klas de lijst van 12 jongeren en bespreek eventuele vragen over begrippen. Vraag aan de leerlingen om individueel een lijstje te maken van 3 jongeren met wie ze een tent zouden willen delen.

Wanneer je leerlingen klaar zijn, verdeel hen dan in groepen van 3 tot 5. Leg uit dat elke groep over 4 tenten beschikt en de 12 jongeren van de lijst en de 3 tot 5 groepsleden zelf over die 4 tenten moet verdelen. In een tent kunnen 4 jongeren slapen. Als een groep meer dan 16 jongeren in totaal heeft, moet de groep beslissen wie er naar huis moet. Laat elke groep een poster maken met 4 getekende tenten met daarin de namen van de 4 jongeren die erin slapen. Als een groep klaar is, mag hun poster opgehangen worden op bord.

Als alle posters opgehangen zijn, mogen je leerlingen ze allemaal even bekijken.

Start de bespreking en debriefing:

1) Bespreek de resultaten van deze oefening:

- Was het moeilijk om je eigen lijstje van 3 jongeren te maken met wie je je tent zou delen? Waarom wel/niet?
- Waren er kinderen bij die duidelijk heel vaak gekozen werden om een tent mee te delen? Waarom?
- Waren er kinderen die door niemand gekozen werden? Waarom?
- Hoe beslist jullie over de jongere die uit een land kwam waar je nog nooit van gehoord had?

2) Hoe voel je je na deze oefening?

- Heb je eens kunnen lachen?
- Was het moeilijk om overeen te komen binnen je groep?
- Wie is er tevreden over het uiteindelijke resultaat? Wie niet? Waarom?
- Heb je iets over jezelf geleerd? Over de manier waarop je keuzes maakt?

3) Vergelijk deze oefening met het echte leven:

- Was deze situatie realistisch?
- Kan je een voorbeeld geven van een situatie waarin je ook moest kiezen bij wie je wou zijn?
- Hoe voelt het om zelf iemand te mogen kiezen?
- Hoe voelt het om gekozen te worden? Om niet gekozen te worden?
- Hebben alle kinderen het recht om te kiezen? Om gekozen te worden?

4) Bespreek hoe we ideeën vormen over anderen, zelfs mensen die we nog nooit ontmoet hebben:

- Op welk vlak zijn alle jongeren hetzelfde? En net anders?
- Hoe kom je aan ideeën over jongeren die je nog nooit had ontmoet?
- Hoe kom je aan ideeën over het land vanwaar zij komen?
- Zijn er mensen die stereotiep denken over jou? Over jongeren in het algemeen?
- Heb jij stereotiepen over andere mensen?
- Wat kunnen we doen om te vermijden dat er oneerlijke meningen zijn op basis van

stereotiepen?

- Hoe komt het dat stereotiepen leiden tot discriminatie?

Omschrijvingen van jongeren (hetzelfde geslacht als dat van de leerling in kwestie)

- een jongere met een gebroken been (loopt op krukken)
- een Roma-jongere uit België (met gouden oorbellen)
- een jongere uit Australië met rood haar en sproeten
- een Japanse jongere met een T-shirt met Kung Fu erop
- een dikke jongere uit de Verenigde Staten
- een verlegen jongere uit Transmarinia
- een migrantenjongere uit Afrika
- een blinde jongere met een blindengeleidehond
- een jongere met een dikke bril en een puistenkop
- een jongere uit Engeland in schooluniform
- een Turkse jongere uit Duitsland met een T-shirt met een doodskop op
- een jongere uit Zuid-Amerika in traditionele klederdracht
- een jongere die in gebarentaal communiceert
- een jongere uit Mongolië met superlang zwart haar
- een jongere uit België die niet zo slim overkomt
- een jongere uit Palestina met maar 1 arm
- een jongere met blond haar die heel netjes spreekt
- een jongere die precies de hele tijd de hik heeft
- een jongere die dezelfde jas heeft als jij
- een jongere die constant luistert naar een MP3-speler

THEMA: media (kranten/TV/GSM/internet)

1. Internet, flirten en risico's

Bekijk de website www.internetsoa.nl, met educatieve pakketten (link "docent"), een zelftestje voor jongeren (link "internetsoa") en heel veel nuttige informatie geschreven in een taal die jongeren aanspreekt.

2. Jongeren in het nieuws

Laat je klas gedurende een week (of 2) bijhouden hoe, wanneer en waarom jongeren in het nieuws komen. Verdeel je klas in groepjes (naar interesse): 1 groep volgt het nieuws op TV (eventueel een bepaalde zender, als je meerdere TV-groepjes hebt), 1 groep volgt het nieuws op internet (eventueel een bepaalde krantenwebsite), 1 groep in de krant (eventueel verschillende groepen voor verschillende kranten). Laat elk groepje een presentatie (of poster of powerpoint of bordschema of...) voorbereiden voor de hele klasgroep. Bespreek de verschillen tussen de media en de beeldvorming over jongeren. Vinden je leerlingen dat ze goed worden afgebeeld? Waarom wel/niet?

Eventueel kan je zelf cijfergegevens bij elkaar zoeken (of leerlingen die dit willen zelf laten doen) om de nieuwsberichten in een groter kader te plaatsen. Vb.:

- Totale bevolking: 10.666.866, onder wie +/- 2.452.770 minderjarigen
- Bevolking in Vlaanderen: 6.162.000, onder wie +/- 1.232.400 minderjarigen
- 30% van 14- tot 25-jarigen heeft naar eigen zeggen één of meerdere keren zwartgereden tijdens het afgelopen jaar
- 20% van 0 tot 17-jarigen heeft een scheiding van zijn ouders meegemaakt
- 70% van 15- tot 24-jarigen is tevreden tot heel tevreden over het politieoptreden
- 1,25 % van 0-22-jarigen zit in de bijzondere jeugdbijstand

→ d.i.: kleine 20.000 jongeren (2007)

- 83 % van die Vlaamse jongeren in begeleiding zijn in begeleiding wegens problematische opvoedingssituatie (zonder feiten gepleegd te hebben)(POS)
- 16 % van de Vlaamse jongeren in begeleiding zijn in begeleiding wegens als misdrijf omschreven feiten (MOF)("criminaliteit")

→ POS: 17.584 jongeren

→ MOF: 2.847 jongeren

THEMA: wonen

Straatkinderen en thuisloosheid

Eén van de rechten van het kind is het recht op onderdak. Toch zijn er nog een heleboel kinderen op de wereld die geen huis hebben waar zij terecht kunnen en waar er voor hen gezorgd wordt. Deze kinderen leven op de straat en moeten voor zichzelf zorgen.

Mobile School

Mobile school is een organisatie uit Leuven die zich het lot van straatkinderen wereldwijd aantrekt. Zij biedt geen pasklare oplossing voor de problematiek van het straatkind, maar engageert zich om bestaande organisaties efficiënter te helpen werken. Mobile school werkt alleen als een deel van een groter geheel!

Wat doen ze?

Mobile School vzw **ontwikkelt educatieve materialen** voor de aanpak van het straathoekwerk met straatkinderen. Deze materialen zijn verregaand aangepast aan de realiteiten van de straat en vertrekken vanuit de referentiekaders van het kind. Alles is gebaseerd op een strategie van positieve pedagogie die de straathoekwerker helpt om 'echt' naar de kinderen te luisteren. Mobile School vzw stelt deze materialen ter beschikking van zijn geselecteerde partnerorganisaties.

Mobile School vzw geeft **opleidingen en trainingen** aan straathoekwerkers. De methodologie die wordt gevolgd in de ontwikkelingen van de educatieve materialen vormt ook het kader van deze

opleidingen.

Via een strategie van **sensibiliseren** werkt Mobile School vzw aan het bekendmaken van de realiteit van straatkinderen en jongeren. We willen mensen in onze maatschappij bewuster maken door hen via onze workshops een breder kader aan te reiken.

Mobile school op jouw school

Op vraag komt Mobile school naar je school om met je leerlingen te werken rond het thema straatkinderen.

Mobileschool heeft een uitgebreid aanbod informatieve en interactieve workshops voor het SO. Voor meer info zie **www.mobileschool.org/ mondiale vorming.**

Computerspel: 'Pecas in Cyberstreet'

Pecas in Cyberstreet is een computerspel over de rechten van het kind. Spelenderwijs ontdekken kinderen de rechten én bovendien komen ze ook meer te weten over het straatleven. Samen met een centrale figuur, Pecas het straatkind, gaat de speler op zoek naar de rechten van het kind. Door op voorwerpen te klikken, wordt de speler uitgedaagd voor een spelletje. Wanneer dat volbracht is, geeft het mobiele schooltje meer uitleg over één van de rechten. Wie het spel uitspeelt, verdient een geheime code die toegang geeft tot extra spelletjes op de website (www.cyberstreet.be).

Je kan dit spel gratis bestellen via www.mobileschool.org zolang de voorraad strekt!

Achtergrondinformatie Straatkinderen

Overal

De lijmsnuiwer in Nairobi, het schoenpoetsertje in La Paz, de Roemeense minderjarige illegaal in Antwerpen,... het zijn allemaal straatkinderen. Ze trachten op straat te overleven en dit zonder enige bescherming van volwassenen. De banden met hun gezin zijn los of helemaal verbroken. Het kind moet zelf in zijn levensonderhoud voorzien. Tragisch genoeg blijkt ook de maatschappij hen de rug toe te keren en reageert zij niet enkel met onverschilligheid maar ook met fysisch en psychisch geweld op deze kinderen.

Leeftijd

De meerderheid van de straatkinderen is tussen de 7 en de 18 jaar oud, al vind je ook jongere kinderen en zelfs kleuters op straat, al dan niet in het gezelschap van hun tienermoeder. Vaak zijn er ook jonge twintigers die na jaren overleven op de stoepen nog met de groepen straatkinderen samenleven.

Jongens vs. meisjes

Op straat leven vooral jongens. Straatmeisjes zijn een minderheid. Een verklaring is dat het straatleven voor meisjes nog veel harder is dan voor jongens. Het is voor meisjes vaak ook een hogere drempel om de thuissituatie te verlaten.

Straatfamilies

Er zijn ook kinderen die op straat leven met hun familie. Het gaat vaak om kleinere kinderen, bijvoorbeeld peuters, wiens moeder op straat leeft. Deze kinderen staan dus nog onder bescherming van (een van) hun ouders. Maar het komt ook voor dat adolescenten op straat leven samen met hun ouders. Vaak staan deze jongeren dan in voor het inkomen van deze straatfamilies.

'Eigen keuze'

Vaak denken mensen dat straatkinderen verlaten kinderen of wezen zijn. Dit is slechts een kleine minderheid. De meeste straatkinderen zijn zelf thuis weggegaan door een complex samenspel van factoren.

THEMA: kledij/mode

1. Pesten (omwille van "anders zijn" op vlak van uiterlijkheden)

Hou er rekening mee dat de kans reëel is dat er in jouw klas pestgedrag voorkomt. Wees hier gevoelig voor. Inspiratie voor het omgaan met pestgedrag vind je op <http://www.jeugdenvrede.be/downloads>.

- Cyberpesten: zie thema media

- Bij wie kan je terecht als je gepest wordt?

- Leid het thema "pesten" in door vragen te stellen als
  - Wat is pesten?
  - Op welke manier wordt er gepest?
  - Waarom denk je dat kinderen en jongeren soms anderen pesten?
  - Welke invloed heeft pesten op kinderen en jongeren die gepest worden, nu en later? Op pesters zelf? Op de gemeenschap?
- Laat elke leerling 5 mensen opschrijven bij wie ze terecht kunnen als hij/zij gepest zou worden. Bespreek dit met de klas.

- Hoekenspel

- Hang in elke hoek van de klas een groot papier met de letter A tot D
- Lees de pestscènes voor met telkens 3 antwoordmogelijkheden (A-B-C). Een vierde antwoordmogelijkheid kan als je aan een andere oplossing denkt. De leerlingen luisteren naar elke pestscène met de mogelijkheden, krijgen even de tijd om na te denken, en gaan dan in de hoek staan waarvan ze denken dat zij zo zouden reageren.
- Als de leerlingen hun hoek gekozen hebben, vraag dan per hoek waarom ze daarvoor gekozen hebben. Bespreek voor- en nadelen van elk antwoord. Laat de leerlingen uit de "open hoek" ("D") uitleggen hoe zij zouden reageren.

Pestscènes

1) Sinds vorige week zijn jouw vrienden je de hele tijd aan het uitschelden. Ze sturen je gemene sms-jes en dwingen je om geld af te geven. Je voelt je hier helemaal niet goed bij. Wat doe je?

- A) Niks. Je zal wel iets verkeerd gedaan hebben, anders zouden je vrienden toch niet zo doen.
- B) Je scheldt hen zelf uit en zegt dat je hen in elkaar gaat slaan.
- C) Je vertelt het aan je ouders of een leerkracht.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

2) Er is een groepje uit een andere klas dat gemene roddels over jou verspreidt. Ze sms'en de roddels naar iedereen die jou kent. Je merkt al dat je genegeerd wordt en dat er over jou gepraat wordt. Zelfs je vrienden beginnen zich af te vragen of de roddels waar zijn en beginnen je te

mijden. Wat doe je?

- A) Niks. Er gaat toch niemand je geloven. Iedereen denkt al dat de roddels waar zijn.
- B) Je begint zelf gemene roddels te verspreiden over het groepje uit de andere klas.
- C) Je zegt tegen iedereen die je tegenkomt dat de roddels niet waar zijn.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

3) Jouw grote broer of zus schopt en slaat jou wanneer er niemand kijkt. Hij/zij zegt dat je het tegen niemand mag zeggen of anders... Wat doe je?

- A) Je vertelt het aan je ouders of een leerkracht.
- B) Je vraagt aan je vrienden van school om je te helpen om je broer/zus in elkaar te slaan.
- C) Je zegt zelf tegen je broer/zus dat hij/zij er direct mee moet stoppen.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

4) Elke keer als je een antwoord geeft in de klas, noemt de leerkracht Frans je "dom". Hij heeft zelfs gezegd dat het totaal geen zin heeft om jou iets te proberen aan te leren omdat je er toch te stom voor bent. Wat doe je?

- A) Je gaat direct naar de directeur om te klagen over de leerkracht.
- B) Je begint te spijbelen als je Frans hebt.
- C) Je vraagt aan je ouders om naar een andere school te mogen gaan.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

5) Je merkt dat een vriend van jou een kleine leerling op school pest. Wat doe je?

- A) Je vertelt het aan je titularis (zonder dat jouw vriend het weet).
- B) Je doet mee met je vriend.
- C) Je neemt je vriend apart en zegt hem dat je vindt dat hij niet mag pesten.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

6) Op weg naar school merk je dat er een groep 16-jarigen van een andere school altijd een klasgenoot van jou opwacht om zijn geld af te troggelen. Je hebt al gezien dat ze ook stenen gooien naar je klasgenoot en dreigen hem ondersteboven te houden op het toilet. Wat doe je?

- A) Je zorgt ervoor dat je zelf vanaf nu altijd in groep naar school gaat, zodat jij zeker niet lastiggevallen gaat worden.
- B) Je gaat het zeggen tegen een leerkracht van jouw school.
- C) Je zorgt ervoor dat je zelf ook stenen op zak hebt, en ook een mes, om jezelf te kunnen verdedigen.
- D) Je doet iets anders (open hoek).

2. Kinderarbeid: kinderfabriek

Doel

- Via een inleefspel leren over uitbuiting.
- Kennismaken met het recht op bescherming tegen uitbuiting.

Benodigdheden

- Uitgeschreven rolfiles (zie bijlage).
- Bijlage 'Vragen voor de nabespreking).
- Droge erwten en linzen of rolletjes WC-papier en lege rolletjes.

- Thee en koekjes.
- Strips en/of gezelschapsspelletjes.
- (achtergrondinfo)

Tijdsduur

60 à 95 minuten

Werkwijze

Stap 1: Rollenspel (20 tot 30 min)

De leerlingen worden in verschillende groepen verdeeld. Per groep krijgen ze een rolfiguur (zie bijlage 1). Het is de bedoeling dat de kinderen zich in hun rol inleven en zo goed mogelijk in hun rol blijven.

Stap 2: Cooldown (5 min)

Voor je aan de nabespreking begint, is het belangrijk dat de kinderen eerst 'uit hun rol stappen'. Verzamel iedereen en ga ergens samen zitten. Geef eventueel iets te drinken, zoals een kopje thee om tot rust te kunnen komen. Vraag naar de eerste reacties. Wat vond je er van? Wie vond dat hij onterecht werd behandeld?

Stap 3: Nabespreking (15 à 40 min)

Daarna volgt er een klasgesprek waarin de kinderen aangeven wat ze leuk en minder leuk vonden. Er zijn aparte vragen per rol en er zijn algemene vragen. Sta voldoende stil bij deze fase (zie bijlage 2).

Stap 4: Toelichting (20 min)

Op het einde kader je het begrip kinderarbeid en kan je 'het recht op bescherming tegen uitbuiting' hierbij toelichten. Je kan cijfers tonen, filmpjes of foto's laten bekijken, organisaties voorstellen die kinderen trachten te beschermen tegen uitbuiting, enz. (zie bijlage 3)

Tips voor de begeleider

- Je kan eventueel gebruik maken van verkleedkleden. Op die manier kunnen de kinderen zich nog beter inleven (voor de arbeiders een schort, voor de rijke mensen veel juwelen ...)
- Wanneer er tijd over is kan je de rollen eens omwisselen. Zo voelt een 'rijke' zich ook eens 'arme arbeiderskracht' ...
- Als leerkracht kan je zelf inschatten wie welke rol aankan. Sommige kinderen kunnen gefrustreerd raken doordat ze heel de tijd moeten werken.
- Een educatief pakket over 'kinderarbeid' kan je gratis van de website van VORMEN vzw downloaden.
- Om de kinderen een beeld te geven van kinderarbeid kan je filmpjes over kinderarbeid of foto's laten zien. Je kan deze bijvoorbeeld vinden op YouTube, op de site van Unicef (www.kidsunited.nl), via 'Google afbeeldingen' ...

Bijlage: Rolfigures kinderfabriek

Zes arbeiders

- Sorteren door elkaar gemengde droge erwten en linzen in twee dozen. Of ze rollen een rol wc-papier over op een andere rol en kijken op die manier productiefouten na (= saai werk).

- Mogen niet praten.
- Zitten op de grond.
- Brengen geld binnen voor hun gezin, dus het werk moet goed gedaan worden.

Twee opzichters

- Kijken na of alles goed gebeurt en lopen heel de tijd rond.
- Controleren of arbeiders niet praten.
- Mogen zelf wel onderling praten.
- Mogen iets drinken...
- Mogen een arbeider 'straffen' omdat hij zijn werk niet goed doet: de arbeider krijgt dan geen dagloon.
- Als het eindproduct niet wordt goedgekeurd door de baas, worden ze zelf ontslagen.

Eén fabrieksbaas

- Moet allemaal papieren (verzekeringpapieren, facturen, belastingsbrief...) in orde brengen, anders sluit de fabriek.
- Verkoopt zijn producten aan de handelaars.
- Moet aan de hand van geld dat hij van de handelaars krijgt op het einde zichzelf en zijn werknemers uitbetalen, waarbij hijzelf het meeste geld krijgt, de opzichters minder en de arbeiders bijna niets.
- Zit aan een bureau.

Twee handelaars

- Gaan producten kopen bij de baas van de fabriek.
- Dingen van de prijs af.
- Verkopen producten aan rijke mensen in het buitenland.
- Gaan zelf naar de rijke mensen om hen producten aan te smeren.

Drie rijke mensen

- Zetten thee, lezen strips, spelen gezelschapsspelletjes.
- Drinken thee.
- Eten koekjes.

Bijlage: Vragen voor de nabespreking

(aan de arbeiders)

- Hoe voelde het om heel de tijd te moeten werken?
- Vond je het vervelend dat de opzichters heel de tijd op je vingers keken?
- Was het vervelend om heel de tijd te zwijgen?

(aan de opzichters)

- Hoe voelde het om heel de tijd te moeten controleren?
- Als de arbeiders hun werk niet goed deden, kon je hen ontslaan: hoe voelde dat?

(aan de baas)

- Je moest papieren in orde brengen, anders moest je de fabriek sluiten, was dit een stresserend werk?

- Wat vond je van de manier van werken van de handelaars?
- Bleven ze vriendelijk?
- Je moest je producten verkopen, maar je moet ook winst blijven maken en zelf kunnen overleven, hoe voelde dit?
- Je houdt meer geld voor je zelf dan voor de mensen die het product echt maken. Hoe voelt dat?

(aan de handelaars)

- Jullie hadden veel geld. Was dit een leuk gevoel?
- Jullie konden druk op iemand uitoefenen. Hoe voelde dat?

(aan de rijke mensen)

- Jullie moesten de hele tijd niet werken. Was dit leuk?
- Wat dachten jullie over de andere personen in het spel?

(algemene vragen)

- Denken jullie dat dit soort van werken ook in het 'echt' gebeurt met kinderen?
- Zou je zelf graag zo werken?
- Hebben jullie zelf al eens aan kinderarbeid gedaan?
- Als jullie klusjes doen om iets extra te kunnen kopen, is dit dan ook kinderarbeid?
- Kinderen die meelopen in een modeshow of optreden als "ster" (zanger, circusartiest ...), doen die zo aan kinderarbeid?
- Hebben deze kinderen zelf recht op het geld dat ze verdienen?
- Wanneer mogen kinderen wel werken? Onder welke omstandigheden?

Bijlage: Enkele feiten over kinderarbeid.

Kinderarbeid is ...

... werk dat voltijds wordt uitgevoerd door kinderen onder de 15 jaar.

... werk dat kinderen verhindert om naar school te gaan.

... werk dat gevaarlijk is voor kinderen en hun fysieke, mentale of emotionele gezondheid bedreigt.

Voorbeelden van goederen gemaakt door kinderen zijn o.m. tapijten, bakstenen, lucifers, suiker, kledij, schoenen, sigaretten, vuurwerk, huizen en andere gebouwen, pennen, lederwaren, ... Ze worden ook tewerkgesteld in fabrieken, helpen bij de oogst, dragen zware lasten, vissen en verlenen eenvoudige huishoudelijke diensten.

Het is moeilijk om statistisch materiaal over kinderarbeid te verzamelen, gezien het illegale karakter ervan. Het aantal kinderen tussen 5 en 14 jaar die werken wordt op 250 miljoen geraamd: 120 miljoen voltijds en 130 miljoen deeltijds. Zo 'n 61 % van dit totaal is in Azië te vinden, 32 % in Afrika, en 7 % in Latijns- Amerika.

Kinderarbeid komt ook voor in vele geïndustrialiseerde landen en neemt bijv. in Oost-Europa toe.

THEMA: water
----

1. Dossier "Elke druppel telt" van UNICEF België

Via <http://www.unicef.be/nl/page/pedagogisch-materiaal-wash> kan je verschillende pedagogische

materialen downloaden die je in je les kan gebruiken. Het dossier (de bovenste download) bevat lestitips.

2. Stellingenspel: waar sta jij?

Vorbereiding: verdeel het klaslokaal in 2 helften en hang aan elke helft een groot papier met "HELEMAAL AKKOORD" aan de ene en "HELEMAAL NIET AKKOORD" aan de andere kant. Schrijf onderstaande stellingen op grote vellen papier (1 per blad) en leg de stapel in het midden.

Leg aan je leerlingen uit dat je hun mening wil horen over 5 stellingen (leg eventueel uit wat een "stelling" is). Hoe sterker je akkoord of niet akkoord gaat met de stelling, hoe verder je van het midden gaat staan. Niemand mag exact in het midden staan ("geen mening" mag dus niet), maar wie niet kan kiezen of in de war is door de stelling, mag wel in de buurt van het midden blijven (maar dus wel ofwel in de "akkoord"- of "niet akkoord"-helft).

Toon je leerlingen de eerste stelling en lees ze luidop voor. Vraag hen even na te denken en dan te beslissen waar ze gaan staan. Niemand mag iets zeggen voordat iedereen een positie heeft ingenomen. Als iedereen een positie heeft ingenomen, vraag aan individuele leerlingen waarom ze aan de ene dan wel de andere helft zijn gaan staan. Laat hen onderling discussiëren. Moedig zoveel mogelijk verschillende kinderen aan om hun mening te uiten.

Na genoeg tijd genomen te hebben voor de discussie mogen leerlingen die dit willen een andere plaats innemen. Als dit gebeurt, kan je vragen welk argument doorslaggevend was.

Volg dezelfde procedure voor de andere stellingen.

Mogelijke stellingen:

- Als je dorst hebt, mag je de les verlaten om iets te drinken.
- In sommige landen is er te weinig drinkwater. Daar kunnen wij toch niets aan doen.
- Drinkwater moet overal gratis en voor iedereen ter beschikking zijn.
- Het is niet nodig om water te drinken: frisdrank is even gezond.
- Verschillende landen zouden moeten samenwerken om water zuiver te houden, want het water stroomt van het ene land naar het andere land.